

„SZABADON ÉS HŰSÉGESEN KRISZTUSBAN”

*Szerelem, házasság, család – keresztény szemmel
(Vitatott erkölcszociológiai problémák)*

2. ELŐADÁS: 2015. FEBRUÁR 16.

Humanae vitae (1968)

- A szakbizottság haladó többsége és a konzervatív kisebbség
- Ottaviani bíboros köre befolyásolja a habozó VI. Pált
- Tekintélyi válság a 1968-as *Humanae vitae* közzététele után
- Teológusok tiltakozása, püspökkari körlevelek eligazításai
- Máig megoldatlan a születésszabályozás kérdése (szinódus)
- Ferenc pápa a *Humanae vitae*-ről

Bevezetés

Az előző alkalmakkor is idézett *Martini bíboros*, Milánó volt érseke, 2007-ben egy jeruzsálemi beszélgetésben (*A hit kockázata*) kijelentette: A *Humanae vitae* enciklika „nagyban hozzájárult ahhoz, hogy sokan ne vegyék többé komolyan az Egyházat mint vitapartneret és tanítómestert. (...) Elismerem, hogy a *Humanae vitae* enciklika, sajnos, negatív hatást is kiváltott. Sokan eltávolodtak az Egyháztól, és az Egyház is az emberektől. Nagy károkat okozott ezzel”. A „papabilis” jezsuita bíboros, miután vázolta az enciklika megszületését, annak a véleményének adott hangot, hogy egy következő pápa, ha nem vonja is vissza a dokumentumot, megírja annak folytatását, és pozitívabban nyilatkozik a szexualitás témájáról: „A múltban az Egyház talán túl sokat is nyilatkozott a hatodik parancsolat témájáról. Időnként bizony jobb lett volna hallgatni.”¹

---

¹ Martini, *A hit kockázata*, 139, 143–144.

Az alig egy hónappal VI. Pál *Credója* után, 1968. július 25-én kelt *Humanae vitae* enciklika olyan tiltakozást robbantott ki, amely túlterjedt az Egyház határain, minthogy egyre sürgetőbb lett a világméretű demográfiai probléma, a föld népességének gyors szaporodása, bioetikai kérdések erkölcsi megítélése.²

Az Egyházon kívülálló törvényhozók, politikai felelősök elsősorban a születéskorlátozás problémája miatt figyeltek fel a körlevélre. Ezen kívül az 1968-as Európán végigsöprő diáklázadások, a „szexuális forradalom” a kulturális és tekintélyi válságot hozták felszínre, és az ár – bizonyos jogos szabadság követelésével – magával sodorta a szexuális szabadosság hordalékát is. Az Egyházon *belüli* kontesztálást – hamarosan teológus csoportoké is – főleg az váltotta ki, hogy VI. Pál a házassági szerelem és a termékenység kérdésében, tehát a születésszabályozás módszerének kérdésében, visszalépett a zsinati nyitáshoz viszonyítva.

1. VI. Pál és a „*Humanae vitae*” megszületése³

A II. Vatikáni zsinat befejezése után VI. Pálnak sok nehézséggel kellett szembenéznie. Elkezdte megvalósítani a zsinat által kívánt korszerűsödést, a reformokat (liturgia, a konzervatív római Kúria ellentámadása, a kollegialitás gyakorlásához a püspöki szinódus létrehozása...). A zsinat recepciójában tapasztalt szélsőségek, elhajlások a teológiában (ezt próbálta megállítani *Kredójában*) és az egyházi gyakorlatban... Ilyen körülmények között történt meg az 1967–1968–1969-es években VI. Pál pápai szolgálata idején a nagy fordulat.⁴ Ebben döntő volt a *Humanae vitae* megszületése, közzététele és az utána, az Egyházon belül is kitört kontesztálás.⁵

---

² A népesedési problémákról, születésszabályozásról, bioetikai kérdésekről (abortusz, lombikbékik és magzatátültetés, klónozás, génmanipuláció, kísérletezés az emberrel, nemek megválasztása) szakszerűen tárgyal Varga Andor SJ, *Élet és erkölcs*, TKK/IV6b, Róma 1980. Lásd még előző könyvét: *Az erkölcsi élet alapjai*, TKK/IV6a, Róma, 1978.

³ Szabó Ferenc SJ, 326–337; Häring *Beszélgetés*; Martelet, *Existence...* 138kk; Laurentin, *Enjeu...*; J. Grootaers, *De Vatican II à Jean-Paul II*, Centurion, Paris, 1981; J.-M. Paupert, *Contrôles des naissances et théologie*, Seuil, Paris, 1967.

⁴ Grootaers, 96.

⁵ A Róma-ellenes komplexusról Hans Urs von Balthasar könyvet írt, Joseph Ratzinger és H. de Lubac is aggodalommal nézték a „*para-concile*” („pótzsinat”) tiltakozó körének kiszélesedését és a zsinat igazi szellemének elfajulását.

XXIII. János 1963 márciusában, pápasága utolsó intézkedéseként, nyolctagú bizottságot hozott létre a születésszabályozás kérdésének vizsgálatára. VI. Pál ezt előbb 61, később 76 tagra bővítette. Bernhard Häring 1964-ben lett a bizottság tagja, akit a pápa 1964 nagyböjtjén meghívott, hogy prédikáljon a vatikáni lelkigyakorlaton. A lelkigyakorlat után a morálteológus hosszan elbeszélgetett VI. Pállal a házasság céljairól, a születésszabályozásról is. Elmondta, hogy rendalapítójuk, Szent Alfonz moralista szemében a gyermeknemzés nem volt abszolút cél, hanem esetleges *finis intrinsecus* (benne foglalt cél), mert az élet továbbadása nem várható minden házastársi aktustól. (*Beszélgetés*, 80–81)

1966-ban a püspöki bizottság, amelynek az volt a feladata, hogy megvizsgálja a szakértői bizottság (ennek volt tagja Häring is) jelentését, új elnököt és alelnököket kapott Ottaviani bíboros, illetve Döpfner és Heenen bíboros személyében. A Bizottság új tagokkal is bővült: köztük volt Karol Wojtyła is. A szakértői bizottság jelentése nyitott álláspontot képviselt. Közben Häringet meghívták Amerikába, nem követhette közélről az eseményeket, a lényeges fordulatot. Heenen bíboros már a zsinaton is állást foglalt Häring ellen (később enyhült a viszony közöttük). A szakértői bizottság elfogadta a jelentés végső szövegét, amelyet a püspökök többsége megerősített. De megszületett egy második jelentés Ottaviani bíboros személyes kezdeményezésére, „aki felkért négy, az ő bizalmát élvező teológust, hogy készítsenek egy igazi és valódi ellenjelentést, amelyet soha nem vetettek alá a bizottság vizsgálatának”. (*Beszélgetés*, 83–84) Häring, míg Amerikában volt, biztos forrásokból tudja, hogy VI. Pálnak kedvező benyomási voltak a bizottság haladó jelentéséről, de két találkozó P. Lio ferencessel és Ottaviani bíborossal elég volt ahhoz, hogy visszatérítsék a hagyományhoz (a *Casti connubii* nézetéhez), Ottaviani ellenjelentéséhez. Ottavianiék azt hangoztatták a pápának, hogy a pápai bizottság jelentése eltér az egyház tanításától. (*Beszélgetés*, 84–86)

Alszeghy Zoltán SJ, a Pápai Gergely Egyetem neves magyar teológusa, a *Gaudium et Spes* házasságra vonatkozó részét bemutatva, így összegez:⁶ „A zsinat magáévá teszi a keresztény hagyomány tanítását a házassági erkölcsstan alaptörvényei tekintetében. Megköveteli a házasság egységét, fölbonthatatlanságát, a gyermekáldás felé nyitott voltát. De a mód, amelyen a »*Gaudium et spes*« e kötelezettséget meghirdeti, némileg új, mert

---

⁶ Alszeghy Zoltán, *A házasság*, Róma, 1982, 103kk. Könyve elején (7–9) jelzi a gazdag témába vágó irodalmat, amelyet forrásként is használ.

a zsinati üzenetben a hangsúlyok kissé eltolódnak. Az Isten törvénye a zsinat szemléletében nem kemény parancs, amit (sajnos!) meg kell tartani, ha el akarjuk kerülni a büntetést, *hanem örömbír, ami (hála Istennek!) megmutatja, milyen úton juthatunk el az üdvösségbe torkolló keresztény érettségre.* [Kiemelés tőlem – Sz. F.] Az értékeket felfedő üzenet az erkölcsi törvényt mint az értékes szerelem belső követelményt tárja elénk.” (Alszeghy itt idézi a GS 49-et.) „A zsinat a házasság termékenységét is a szerelem belső igényéből tárgyalja. A házastársak szülői hivatásuk elfogadásával a Teremtő és Megváltó szeretetének lesznek munkatársai és tolmácsolói.”

Alszeghy professzor itt megmagyarázza a *GS 50. pontját a házasság termékenységéről*: „A termékenység sürgetésének nem szabad háttérbe szorítania »a házasság egyéb céljait«. Annak a kérdésnek az eldöntését azonban, hogy ez (a termékenység) mikor és milyen mértékben következzen be, a zsinat végeredményben a házastársak lelkiismeretére bízta, az ő dolguk erre vonatkozóan helyes erkölcsi ítéletet alkotni. Ez természetesen nem lehet önkényes döntés, hanem tárgyi ismérvekhez, végső fokon az isteni törvényhez kell igazodnia. (GS 51) *Ebben a pontban azonban a zsinat nem szándékozik konkrét megoldásokat előadni, és a pápától kéri, hogy további tanulmányok alapján adjon végleges irányelveket.*” [Kiemelés tőlem – Sz. F.]⁷

2. *A Humanae Vitae enciklika fogadtatása: tiltakozások és értelmezések*

Yves Congar domonkos, zsinati teológus hangoztatta 1976-ban: a II. Vatikáni zsinat nem felelős a válságért. A krízist kiváltó problémák már 1950 óta kezdtek felvetődni.⁸ „Persze megvan ennek a kornak a visszája is. Az Egyház 150 éven keresztül nem hallgatta meg a modern világ kérdéseit.⁹ Amikor egy kérdést már bizonyos hevességgel vetettek fel, mint például a modernizmus esetében, Szent X. Pius pápasága elfojtotta a válságot, de a kérdés igazi tartalmát valójában meg sem hallgatta. (Vö.

---

⁷ Alszeghy itt megjegyzi: „Mint tudjuk, ezek a gyakorlati megoldások az 1968. július 25-én kelt *Humanae vitae* kezdetű körlevél és az azt követő erkölcsoteológiai vita során fokozatosan alakulnak ki.”

⁸ Ebben az évben jelent meg XII. Pius *Humani generis* kezdetű körlevele, amely az „új teológiát”, a jezsuita Henri de Lubacot és a domonkos Congart is „modernizmussal” gyanúsította – név nélkül. A zsinat pápai rehabilitálták őket, életük végén mindketten bíborosok lettek. Vö. Szabó Ferenc SJ, „*Krisztus fénye*”, *Bevezetés Henri de Lubac életművébe*.

exegézis, Prohászka indexen!) Ma, a teljesen szekularizált, nagymértékben ateista és marxista világban felerősödve, nagyobb súllyal térnek vissza ezek a kérdések.” (*Mérleg* 1976/4.)

Nem részletezem itt a válság bonyolult történetét.¹⁰ Két évtized során a szakteológusok európai méretű tiltakozásává fokozódott, amellyel II. János Pálnak és a Hittani Kongregáció akkori bíboros prefektusának, Joseph Ratzingernek szembe kellett néznie.

1989. január 25-én tették közzé az ún. *Kölni Nyilatkozatot*, amelyet 163 nyugatnémet, svájci, osztrák, luxemburgi és holland teológianár írt alá. Miként Hans Küng, e tanárok is a Római Kúria (a pápa és a kongregációk) működését bírálták: a püspökök kinevezését, a nunciások szerepét, továbbá a Hittani Kongregáció gyakorlatát, hogy következetesen visszavonja, vagy megtagadja a kánoni megbízatást olyan teológiai tanároktól, akik a hit és az erkölcs kérdésében nem igazodnak – mint mondták – a „római teológiához”.

A nyilatkozat főleg az 1968-as *Humanae vitae* kezdetű enciklika tanítását bírálta. A kontesztálás továbbgyűrűzött: francia és francia nyelvű belga és svájci teológusok (157-en) levelet intéztek Ratzinger bíboroshoz, aki közben (1981-ben) a Hittani Kongregáció prefektusa lett.

3. Püspöki karok értelmezései

A *Humanae vitae* a teljes keresztény eszményt állítja a házások elé, a keresztény házasság minden értékét figyelembe veszi, és a születésszabályozás kérdését nem szűkíti le a módszerek használatára (a sajtó szinte kizárólag a fogamzásgátló „pilula”, illetve helytelenül „pirula” megtiltásáról beszélt).

Az enciklika megjelenése utáni tiltakozások közepette a püspöki karok¹¹ igyekeztek eligazítást adni a hívő házásoknak, miközben a teológusok azt vitatták, hogy a Tanítóhivatal irányelvei a (természetes) *erkölcsiség* területén elérhetik-e a tévedhetetlen kijelentések minőségét. (Weber, 236) A gyakorlati életben nincsenek ideális helyzetek. A tettek erkölcsi megítélésénél figyelembe kell venni az objektív erkölcsi törvényt, a cselekvést magát, és nemcsak a szándékot (az objektív rosszat nem teszi jóvá a jó szándék), ugyanakkor a *konkrét helyzetet* is, amelyben az ember –

¹⁰ Lásd Szabó Ferenc SJ, *Napfogyatkozás*, Róma, 1991, 414–426.

¹¹ Lásd *Martelet*, 142–155; M. Eisl–A. Laun, *A szerelem dinamikája*, 69–71.

minden érték hívását figyelembe véve – lelkiismeretben magára kötelezőnek érzi a törvényt. Ha a keresztény házások minden tőlük telhetőt megtesznek azért, hogy Krisztus törvényéhez igazodjanak – akik már vállaltak gyermeket, és szabályozniuk kell a gyermekáldást –, de adott helyzetükben nem tudják összehangolni a házassági szerelem és minden egyes aktus termékenységének követelményét, úgy, ahogy a körlevél megszabja, nem (okvetlenül) szakadnak el Isten szeretetétől és az Egyháztól (vö. HV 24, 4). Minthogy házastársi szerelmüket ápolniuk kell, ha két kötelesség hívása alternatíva elé állítja őket, a kisebb rosszat választhatják, magyarázták a francia püspökök, a kötelességek konfliktusáról szólva.¹²

A *francia főpásztorok* nyilatkozatát idézem:¹³ „A fogamzásgátlás sohasem lehet jó. Mindenkor eltérés a rendtől, de nem mindig jár bűnnel. Tényleg előfordulhat, hogy a házastársak kötelességeik összeütközésével kerülhetnek szembe. Mindenki tudatában van a lelkiismeretes házastársak küzdelmének, főleg, ha a természetes ritmushoz való alkalmazkodás nem nyújt biztos alapot a születésszabályozáshoz. Egyrészt tudatában vannak kötelességüknek, hogy minden házassági aktusban nyitva álljanak az életnek. Ugyanakkor lelkiismeretben kötelezve érzik magukat arra, hogy elkerüljék, vagy későbbre halasszák az újabb szülést. (...) Másrészt nem látják, hogyan mondjanak le szerelmük testi kifejezéséről, anélkül, hogy ne veszélyeztessék családi életük szilárdságát. Ezzel kapcsolatban egyszerűen az erkölcs tanítására hivatkozunk: ha kötelességek ütköznek, és a rosszat semmiképpen sem lehet elkerülni, bármelyik lehetőséget is választjuk, akkor a hagyományos életbölcesség szerint Isten előtt kell mérlegelnünk, hogy az adott helyzetben melyik kötelesség a fontosabb.”

Hasonló útmutatást adtak a kanadai püspökök is, a hívek lelkiismereti döntését hangsúlyozták, és a pápai körlevél érvelésének gyenge pontjaira utalva a katolikus szakemberek véleményének is hangot adtak.

Tehát – leegyszerűsítve – ha a házasfeleknek egy újabb nem kívánt terhesség és a fogamzásgátló – nem abortív! – eszköz között kell választaniuk, ez utóbbi, a kisebb rossz mellett dönthetnek súlyos bűn nélkül.

---

¹² Martelet itt részletesen megvitatja a francia püspökök körlevelét. Valójában a *Humanae vitae* azt írja, hogy néha szabad *eltűrni* a kisebb rossz választását, nem annak direkt választásáról (például a születéskorlátozó eszközök esetében).

¹³ *Mérleg* 1969/I, 4–5. (*ICI*, 1968, november 15.) Idézi Varga Andor SJ, *Élet és erkölcs*, TKK IV6b, Róma, 1980, 33–34.

A keresztény élet az evangéliumi eszmény felé törekvő *dinamizmus*: állandó megtérést, az önzés, a bűn elleni küzdelmet követeli, hogy a hívő növekedjék a szeretetben. Fokozatosság, fejlődés, növekedés! (A *Minden vagy Semmi* elve nem vezethet célhoz a lelki életben és a lelkipásztorkodásban! – hangoztatták a családszinóduson is.) A halálos és bocsánatos bűnök közti határokat nem lehet „objektív” módon kijelölni, tehát úgy, hogy csak a cselekvés tárgyát tekintjük (ahogy hivatalos egyházi dokumentumok ezt teszik, hanem figyelembe kell venni a személyes lelkiismereti döntést, a növekedés törvényét, az állandó megtérés (bűnbánat) követelményét, a személy hivatása szerinti alapvető beállítottságát. Tehát a helyesen értelmezett az *optio fundamentalist*, ahogy ezt a dinamizmust már Häring és mások (Fuchs, Bökle) nyomán hangsúlyoztam. (A kérdésre a következőkben még visszatérek. Az őszi szinóduson is hangoztatták a fokozatosságot.)

A *német püspökök* a HV-t magyarázva a következő eligazítást adták:¹⁴ 1) Minden katolikus köteles komolyan tanulmányozni a körlevél állításait, bensőleg készen arra, hogy elfogadja őket. 2) Mindazok, akik az Egyháztól megbízatást kaptak a hit hirdetésére, különösen is kötelezve vannak arra, hogy lelkiismeretesen előadják a pápai enciklika tanítását. 3) A lelkipásztorok szolgálatukban, különösen a szentségek kiszolgáltatásában, tartsák tiszteletben a hívek lelkiismeretes, felelősségteljes döntéseit.

Az ember csak lassan ismeri fel a természettörvények gazdag tartalmát, amelyek beépülnek a kegyelmi rendbe, és új jelentést kapnak. Minden biológiai, orvosi, tudományos felfedezés, minden társadalmi változás – új helyzetek – arra készíti az embert (és az erkölcssteológiát), hogy újra felfedezze, mi az erkölcsös egy adott tetteben. A bizonytalan helyzetekben a Tanítóhivatal hiteles lelkipásztori irányelveket adhat a híveknek, amelyek lelkiismeretes engedelmisséget követelnek. Ha pedig ennek a nem tévedhetetlen tanításnak (HV) az értelmezésében tekintélyes szakemberek eltérő véleményen vannak, és ha a hívő – alaposan megvizsgálva a kérdést – a pápai irányelvektől eltérő következtetésre jut; továbbá, ha gyakorlati életében is súlyos okai vannak rá, hogy azoktól eltérjen, követheti saját lelkiismeretét.¹⁵

Ez egy haladó holland teológus, Schillebeeckx OP véleménye, amelyet nem minden szakember oszt, és főleg nem – mint majd látjuk – a

---

¹⁴ Szabó Ferenc SJ, i. m., 334.

¹⁵ Vö. E. H. Schillebeeckx, *Le mariage est un sacrement*, Paris, 1961, 62–63. Denzinger 1786.

Tanítóhivatal. Itt most nem általában a *Tanítóhivatal* tévedhetetlenségéről szól a vita, hanem csak arról, hogy *érvényes-e és meddig a morál területére*. Látjuk majd ezzel kapcsolatban a sajátosan erkölcsstani kérdéseket tárgyaló *Veritatis splendor* (1993) enciklika határozott tanítását (n. 110): „Az Egyház Tanítóhivatala nemcsak a hit, hanem attól elválaszthatatlanul az erkölcs területén is megnyilatkozik, mert feladata »a hívők lelkiismerete számára kötelező érvényű (normatív) ítéletekkel megkülönböztetni azokat a cselekedeteket, melyek önmagukban megegyeznek a hit követelményeivel és előmozdítják a hit kifejezését az életben, azoktól, melyek ellenkezőleg, belső rosszaságuk miatt nem egyeztethetők össze ezekkel a követelményekkel«. (*Donum veritatis*)»¹⁶

4. Újraértelmezés?

1968. július 29-én Rómában jelen voltam, amikor a Vatikán sajtótermében a *Humanae vitae* enciklikát bemutató Msgr. Lambruschini kijelentette: „A dokumentum nem tévedhetetlen pápai tanítás, bár a Tanítóhivatal olyan megnyilatkozása, amely minden katolikus hívőtől engedelmességet vár.” Megmagyarázta: „A pápa e dokumentumban a *természettörvényt értelmezi*, nincs meg tehát az abszolút tévedhetetlenségnek az a garanciája, ami a kinyilatkoztatásban benne foglalt hittani és erkölcsi igazságok *ex cathedra* definíciójánál megvan.»¹⁷

Herbert Vorgimmlert idézem:¹⁸ „Az egyházi Tanítóhivatal a családtervezés kérdésében ismételten, az 1968-as *Humanae vitae* óta különös nyomatékkal és gyakorisággal támasztott igényt arra, hogy a »természetes erkölcsi törvény« tárgyában kötelező kijelentéseket tehessen. Ezekben az esetekben az egyházi *tanítóhivatal* »autentikus« megnyilatkozásairól van szó, amelyek nem részesednek a *tévedhetetlenségben*, és amelyeknek érvelése rá van utalva a nem teológiai tudományokból és az általános emberi ésszerűségből merített megalapozásra.»

Nem valószínű, hogy valamelyik pápa visszavonja a körlevél egész tanítását, hiszen – mint majd látjuk – több pozitív elemet átvett a zsinat

¹⁶ A Hittani Kongregáció 1990-es instrukciója, 16. *AAS* 82, 64.

¹⁷ Vö. Szabó Ferenc SJ, *Az ember és világa*, Budapest, 2001, 332.

¹⁸ Vö. Herbert Vorgrimler, *Új teológiai szótár*, Göncöl, Budapest, 2006. „Erkölcsi törvény”.

tanításából. Inkább a születésszabályozás részletkérdésének módosításáról van szó.¹⁹

Ez a tévedhetetlen és az autentikus Tanítóhivatal közötti megkülönböztetés vitás kérdése (*Dei Verbum* 10; *Veritatis splendor* 27 és 86. pontok), amelyre visszatérünk.²⁰

A 2014-es őszi családszinódus szerint is *lehetséges pozitív módon újra ajánlani a Humanae vitae körlevelet, megfelelő történelmi hermeneutika (értelmezés) alkalmazásával, amely figyelembe veszi megjelenésének történelmi helyzetét és VI. Pál aggodalmait a szöveg előkészítésekor.*

VI. Pál maga az 1968. július 31-i kihallgatáson mondott beszédében hangsúlyozta: Az enciklika „nem csupán egy negatív erkölcsi törvény kihirdetése, vagyis kizárása minden olyan aktusnak, amely lehetetlenné teszi (megakadályozza) a gyermeknemzést (n. 14), hanem főleg a házassági erkölcsiség pozitív bemutatása. A szerelem és a termékenység küldetése „az ember és küldetése – nemcsak természetes és földi, hanem természetfeletti és örök – rendeltetése teljes távlatába” (n. 7). Ez alapvető fejezet az ember személyes, házastársi, családi és társadalmi életéről, de nem tételes traktátus (értekezés) az emberi lényről - a házasság, a család, a tisztességes erkölcsi magatartás hatalmas területeit illetően, amelyekről az egyházi Tanítóhivatal még nyilatkozhat, és kétségkívül még vissza kell térnie bővebben, szervelesebben és szintetikusabban.”²¹

Fontos, hogy a mostani szinódusi összegezés hivatkozik VI. Pál beszédére, amely nyitva hagyta az *újraértelmezés* lehetőségét.

---

¹⁹ Egy nemrég megjelent, magyar nyelvre is lefordított munka, *A szerelem dinamikája* (szerzői: Maria Eisl magiszter és Dr. Andreas Laun segédpüspök) kísérletet tesz a *Humanae vitae* tanításának védelmére, a természetes születésszabályozás (Rötzer-féle) újabb módszerének ismertetésére. Megállapítja: „Soha annyit nem gondolkodott az Egyház a házasságon belüli szerelemről, mint a 20. században.” De 40 évvel a HV megjelenése után is „kár lenne tagadni, hogy a mai napig elutasítás érezhető az Egyház tanításával szemben”. A szerzőpáros szól arról, hogy II. János Pál igyekezett újraértelmezni az enciklikát. Karol Wojtyła „*A test és a szerelem teológiája* című tanítása újra érdeklődést ébreszt sokakban.” Közölte: „*Megtanultam megszeretni a szerelmet*”. Majd kijelentik: „Egy dolog biztos: egyik későbbi pápa sem fogja a *Humanae vitae* tanítását visszavonni.”

²⁰ Vö. Helmut Weber, *Általános erkölcssteológia*, SZIT, Budapest, 2001, 222–245: a morális tanítóhivatal tekintélye és az új erkölcssteológia. – Teljesen tarthatatlan egy integralista kommentátornak ehhez a kijelentéshez fűzött véleménye: <http://www.katolikus-honlap.hu/0807/fuzesi.htm>: Miután megjegyezte, hogy a *Humanae vitae* tanítását jó néhány későbbi dokumentum megerősítette: *Quaestio de abortu* (1974), *Persona humana* (1975), *Familiaris consortio* (1981), *Donum vitae* (1987), *Catholicae Ecclesiae Catechismus* (1992), *Veritatis splendor* (1993), *Evangelium vitae* (1995), II. János Pál pápa: *Beszéd a Humanae Vitae megjelenésének 20. évfordulóján a moralisták nemzetközi kongresszusára résztvevőibez* (1988. XI. 12.), így következtet: „Tehát a *Humanae Vitae* rangja a tanítások hierarchiájában MAJD NEM HITTETEL.”!!!

²¹ Az 1968-as beszéd: *Doc. Cath.*, no. 1523, col. 1457–1458.

Az 2014. őszi rendkívüli családszinódus beszámolóiban gyakran elhangzott, hogy a pápa szándéka szerint is, a mostani összejövétel a *lelkipásztori* szempontokra összpontosít. Ugyanakkor lépten-nyomon tapasztaltuk, hogy – a földrészek és kultúrák változatosságán túl – ugyanazok a tisztázandó *morálteológiai* kérdések merülnek fel, mint például az 1980-as szinóduson is.

Meglepődve tapasztalhattuk – és ezt néhány nyitott szellemű szinódusi résztvevő szavá is tette! –, hogy az elmúlt fél évszázad alatt a zsinat előtti morálteológia nézeteit képviselte a szinóduson részt vevő püspökök jó része, illetve nem találtak megnyugtató megoldást olyan erkölcszociológiai problémákra, amelyeket már az 1981-es *Familiaris consortio* tárgyalt.

5. Végül idézem Ferenc pápa legújabb megnyilatkozását

A Manilából Rómába tartó repülőgépen az újságírók kérdéseire válaszolva VI. Pál életvédelmi tanításáról (a *Humanae vitae*-ről) szólva Ferenc pápa elmondta: „A házasság szentségének nyitottnak kell lennie az életre. E készség hiánya a házasság érvénytelenítésének az oka.” Utalt VI. Pál korára, melyben a túlnépesedést megakadályozását, az emberiség hatalmi eszközökkel történő kontroll alá vonásával próbálták elérni. „Ez nem jelenti azt, hogy a kereszténynek sorozatban kellene gyermeket »csinálni«.»²² Néhány hónapja szemrehányást tettem egy római plébánián egy asszonynak, mert hét császármetszéses szülése után nyolcadszor is terhes lett. »Árván akarja hagyni a hét gyermekét?« – kérdeztem tőle. Ez istenkísértés! Én felelős szülői magatartásról beszélek. Amit VI. Pál pápa mondott, az nincs lezárva, nyitva van. Próféta volt.» (*Lásd alább a teljes szöveget.*)

Mivel a nemzetközi sajtó helytelenül értelmezte Ferenc pápa kijelentését a gyermekek felelőtlen nemzéséről („*mint a nyulak!*”), a Szentatya pontosította véleményét a *Humanae vitae*-ről.²³

„A másodikról: *Mit akartam mondani VI. Pállal?* Igaz, hogy az életre való nyitottság a házasság szentségének föltétele. Egy férfi nem szolgáltathatja

---

²² „*»Paternita« responsabile significa che si devono fare figli, ma responsabilmente. Alcuni credono che i cristiani debbono fare come i conigli.*” A sajtó ezt a kijelentést kiragadta összefüggéséből. Később a pápa pontosította.

²³http://hu.radiovaticana.va/news/2015/01/23/nyulak_-_ferenc_papa_vitatott_szavairól_becciu_érsek_helyettes/ung-844697 a Vatikáni Rádió honlapjáról

ki a szentséget a nőnek, s a nő sem a férfinak, ha nem értenek egyet ebben a kérdésben, ha nem nyitottak az életre. Egy bizonyos ponton, ha be lehet bizonyítani, hogy ez vagy az a fél úgy lépett házasságra, hogy nem volt nyitott az életre, akkor az a házasság érvénytelen, ez a házasság érvénytelenítésének az oka. Nyitottság az életre.

VI. Pál egy bizottság segítségével sok esetről, sok problémánál tanulmányozta, hogyan lehet segíteni ezeknél, hogy mit lehet a fontos problémákkal – ideértve a szexet is – kapcsolatban tenni. Mindennapi problémák voltak ezek, de igen nagyszámú.

De többről van itt szó. VI. Pál nemleges döntése, nem(csak) a személyes problémákra vonatkozott, hiszen ezekkel kapcsolatban később azt mondta a gyóntatóknak, hogy próbálják megérteni a helyzetet, bocsássanak meg, legyenek irgalmasak és befogadók.

Az új-malthuzianizmust vette figyelembe, amely akkoriban világszerte terjedt. Mit jelent ez az új-malthuzianizmus? Olaszországban a születések aránya alacsonyabb, mint 1%, és ugyanígy van Spanyolországban is. Ez az új-malthuzianizmus, mellyel az emberiséget próbálták irányítani a hatalmak.

[És a vitatott kijelentés szövegösszefüggése:] Ez nem jelenti azt, hogy a keresztényeknek sorozatban kellene gyermeket »csinálniuk«. Néhány hónapja egy római plébánián szemrehányást tettem egy asszonynak, aki nyolcadik gyermekét várta hét császármetszés után: »Ön árván szeretné hagyni hét gyermekét?« Ez istenkísértés! „Nem, én bízom Istenben.” „De nézd, Isten ad eszközöket, légy felelős.” (...) **Egyesek azt hiszik, hogy – bocsánat a szóért – a jó katolikusoknak olyanoknak kell lenniük, mint a nyulaknak, nem?** Nem! felelős atyaság...(…) VI. Pál *felelős* szülői magatartásról beszélt. Ez az út: a felelős szülői hozzáállás. Amit szerettem volna mondani ezzel, az az, hogy VI. Pál nem volt avított vagy szűklátókörű ember. Nem, ő próféta volt, aki ezzel azt mondta: figyeljetelek oda az új-malthuzianizmusra, amely terjedőben van. Ezt szerettem volna mondani. Köszönöm.”

(Il cristiano non deve fare figli in serie. Io ho rimproverato alcuni mesi fa una donna in una parrocchia perché era incinta dell'ottavo, dopo sette cesarei. “Ma lei vuole lasciare orfani sette? Questo è tentare Dio”. “No, io confido in Dio”. “Ma guarda, Dio ti dà i mezzi, sii responsabile”. [...]) Io credo che il numero di tre figli per famiglia è quello che dicono i tecnici che è importante per mantenere la popolazione. Per questo la parola chiave per rispondere è quella che usa la Chiesa sempre, anche io:

paternità responsabile. **Alcuni credono che – scusatemi la parola, eh – per essere buoni cattolici dobbiamo essere come conigli, no? No, paternità responsabile.** Questo è chiaro e per questo nella Chiesa ci sono i gruppi matrimoniali, ci sono gli esperti in questo, ci sono i pastori e si cerca. E io conosco tante e tante vie d'uscita lecite che hanno aiutato a questo.)

Irodalom

VI. Pál *Humanae vitae* kezdetű körlevele a házasságról és a születésszabályozásról, in *Amit Isten egybekötött*, Pápai megnyilatkozások a katolikus házasságról, Szent István Társulat, Budapest, 1986, 79–96.

Nemzetközi Teológiai Bizottság, *Az egyetemes etika keresése*, A természeti törvény új szemlélete, SZIT, Budapest, 2013

Bernhard Häring, „Coscienza e morale” (Newmant követve értelmezi a GD 16-ot, utalva a *Humanae vitae* által kiváltott vitákra, in AA.VV., *Magistero e morale*, 30 Congresso dei teologi moralisti a Padova, 1970, EDB, Bologna, 1970, 319–345.

Bernhard Häring, *Frei in Christus*, Herder, 1982, 492–502.

Gustave Martelet SJ, *Existence humaine et amour*, Desclée, Paris, 1969 (= *Martelet*: A körlevél ismertetése, a vélemények megvitatása, a születésszabályozás kérdésének pontosítása, tekintélyi válság: teológusok tiltakozása – eligazító püspökkari körlevelek)

Carlo Maria Martini–Georg Porschill, *A hit kockázata*, Éjszakai beszélgetések Jeruzsálemben, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, V. 137–153. (= *Martini*)

Máig megoldatlan a születésszabályozás kérdése (lásd a családszinódus előtti felmérés kérdéseit és a válaszokat. – Zsinati viták a témáról (*Delhaye*) – *Familiaris consortio*

G. Alberigo–J.-P. Jossua (szerk.), *La réception de Vatican II*, Cerf, Paris, 1985

Maria Eisl–Andreas Laun, *A szerelem dinamikája*, Új szempontok a Rötzer-féle természetes fogamzásszabályozáshoz, SZIT, Budapest, 2014
Varga Andor SJ, *Élet és erkölcs*, (Teológiai Kiskönyvtár IV6b), Róma, 1980

Az élet kultúrájáért, A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről, SZIT, Budapest, 2003.